

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Vtrum si Spiritus sanctus à Filio non procederet, ab eo re distingueretur.
disput. 3.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

fideliſibus omnibus tunc erat notum, & aduerſus Arianos expediebat deſinire: an verò ſimul etiam procederet à Filio, indefinitum relinquit.

Ad tertium.

Ad id verò, quod de anathemate Conciliorum, ac Leonis tertij ſubiungitur, dicendum eſt. Solum anathematizari eos, qui docent aliud aut aliter, hoc eſt, contrarium, aut repugnans iis, qua in eo ſymbolo continentur: non verò eos, qui docent, aut prædicant, quod in eo formaliter non ſcribitur, ſi tamen in eo contentis non repugnet: tale quid eſt Spiritum ſanctum procedere etiam à Filio. Aliàs neſas eſſet docere populum ſanctum Dei aliquod aliud myſterium præter ea, quæ id ſymbolum continet, ac proinde non liceret myſterium Eucharistiæ docere, quod ſanè ridiculum eſt. Adde, Concilia generalia ſequentia multa addidiſſe illi ſymbolo, vt de ſexta Synodo eſt manifeſtum. Imò Conſtantinopolitana etiam Synodus adiecit ſymbolo Concilij Nigani verba illa, *vinificansem, ex Patre procedentem, cum Patre, & Filio adorandam, & conglorificandam, & quædam etiam alia.* Eadem forma loquendi, qua Leo tertius, vſus eſt etiam Paulus ad Galatas primo dum dixit: *Licet nos aut Angelus de celo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis,* (id eſt, contrarium, aut repugnans) *anathema ſit.* Ipſe nanquæ Paulus r. ad Theſſal. 3. pollicetur ſe iterum venturum ad eos, id enim optabat, vt completeret ea quæ decerant fidei illorum, quam priùs docuerat, dicens: *Orantes, vt videamus faciem veſtram, & compleamus ea quæ deſunt fidei veſtre.*

Abundantia

Quis autem ſymbolo, quod hodie in Miſſis canitur, addiderit partem illam, *Filiòque*, dum dicitur: *Qui ex Patre Filiòque procedit:* ait D. Antoninus loco citato, non ſatis conſtare. Certum tamen eſſe, vel in aliquo Concilio generali, vel autoritate alicuius ſummi Pontificis additam eſſe. D. Thomas hoc loco ad ſecundum affirmare videtur in quodam Concilio in Occidentalibus partibus congregato autoritate ſummi Pontificis acceſſiſſe: non tamen dicit quodnam fuerit Concilium illud, & quis fuerit ſummus ille Pontifex. Tempore tamen Concilij Tolentanſ. V. II. I. iam id erat additum: nam in ſymbolo fidei illius Concilij appoſitum reperitur.

Symbolo quo particulam, Filiòque addiderit.

DISPUTATIO III

Utrum ſi Spiritus ſanctus à Filio non procederet, ab eo re diſtingueretur.

Scoti & quorundam aliorum opinio affirmans.

Ratio prima D. Thomæ præbet anſam excitandæ huius quaſtionis. Scotus in 1. diſtin. 11. q. 2. Ochamus, Gabriel, & Aureolus eadem diſtinctione, & quidam alij Scoti ſectatores, ruentur partem affirmantem, quam probant primo, quoniam ſi per impoſſibile Spiritus ſanctus procederet à Filio, & non à Patre, diſtingueretur realiter à Patre: ergo ſi procederet à Patre, & non à Filio, diſtingueretur realiter à Filio. Conſequentia eſt manifeſta, cum ſit par ratio vtrouique. Etenim ſicut ſi Spiritus ſanctus non procederet à Filio, non eſſet inter Filium & Spiritum ſanctum relatiua oppoſitio, ſic etiam ſi non procederet à Patre, non opponeretur Patri relatiuè: fundamentum autem, cui contraria opinio innititur vt aſſerat, ſi Spiritus ſanctus non procederet à Filio, non fore diſtinctionem inter Filium & Spiritum ſanctum, eſt, quod in diuinis ſolum ſit diſtinctio inter ea, inter quæ exercitur relatiua oppoſitio. Antecedens verò probatur, quia dat oppoſitum, videlicet Patrem & Spiritum

ſuadetur primo.

sanctum ea hypothefi data futuros idem, ac proinde vnã, & eandem perſonã, tunc ita argumentor. Pater tunc produceret Filium, & Filius Spiritum ſanctum: ergo ſi Pater & Spiritus ſanctus eſſent eadem perſona: vnã & eadem perſona, & produceret aliã, & produceretur ſimul ab ea, quod eſt abſurdum.

Secundò, per id vnũquodque diſtinguitur à quocumque alio, per quod conſtituitur in ſuo eſſe: ſed Filius modò conſtituitur in eſſe perſonali Filij per filiationem: & non per ſpirationem actiuã, vt de ſe patet, potèſtque confirmari: tum quia ſpiratione actiuã conſtituitur quippiã communicabile: tum etiam, quoniam, vt videbimus, præſupponit filiationem, aduenitque Filio iam conſtituto, eaque ratione Filius vnã cum Patre ſpirat Spiritum ſanctum: ergo Filius diſtinguitur modò perſonaliter ab Spiritu ſancto per filiationem: ſed eſto Spiritus ſanctus non procederet à Filio, adhuc Filius retineret filiationem: ergo adhuc diſtingueretur per eam ab Spiritu ſancto.

Tertiò, ſi Spiritus ſanctus non procederet à Filio, Filius non minùs eſſet vnus, quàm ſit modò: ergo non minùs eſſet indiuiſus in ſe, & diſtinctus à quocumque alio, quàm de facto ſit: ac proinde non minùs diſtingueretur ab Spiritu ſancto, quàm modò diſtinguatur. Prima conſequentia ex eo eſt manifeſta, quod ratio vnus in eo ſit poſita, vt ſit quid indiuiſum in ſe, & diſtinctum à quocumque alio. Reliqua verò totius diſcurſus notiffima ſunt.

Quartò, fundamentum totum, cui autores contrariæ opinionis innituntur, eſt quod in diuinis ſolum inter ea eſt realis diſtinctio, inter quæ cernitur relatiua oppoſitio: ſed de facto nec inter filiationem & ſpirationem paſſiuã, nec inter paternitatem & eandem ſpirationem paſſiuã eſt oppoſitio relatiua, eò quod Filius & Pater non opponuntur relatiuè Spiritu ſancto, quatenus Filius & Pater ſunt, ſed ſolum quatenus ſunt vnus ſpirator conſideratus præciſè à paternitate & filiatione: & tamen de facto eſt diſtinctio realis inter filiationem & ſpirationem paſſiuã, & rursus inter paternitatem & ſpirationem paſſiuã, quippe cum Filius & Pater non ſolum quoad rationem ſpiratoris diſtinguantur realiter ab Spiritu ſancto, ſed etiam quoad rationes Patris & Filij: ergo fundamentum illud eſt falſum: ac proinde, eſto Spiritus ſanctus à Filio non procederet, ab eo nihilominus diſtingueretur realiter.

Confirmatur hæc ratio, quoniam ſi Filius, quæ Filius, ab ſpiratione actiuã, ſecundum quam opponitur relatiuè Spiritu ſancto, haberet vt diſtingueretur ab eo realiter, & non à ſua proprietate perſonali Filij, ſanè ſpiratio actiuã eſſet, cauſa illius diſtinctionis in aliquo genere cauſæ: ſed nullum genus dabis, in quo ſit ita cauſa, vt patet, ſi ſingula percurras: ergo non eſt cauſa illius diſtinctionis, ſed Filius, ſecluſa ſpiratione actiuã, à ſua proprietate perſonali habet, quod diſtinguatur ab Spiritu ſancto: quare cum eandem proprietatem retineret, eſto Spiritus ſanctus ab eo non procederet, ſanè ab eo diſtingueretur realiter.

Confirmatur rursus eadem ratio, quoniam in alijs relatiuis non ſolum cernitur diſtinctio realis inter ea, quæ mutuo opponuntur relatiuè, ſed etiam inter ea, quæ ſunt ad inuicem diſparata, vt ſimilitudo huius candoris non ſolum diſtinguitur à ſimilitudine alterius candoris, ſed etiam à æqualitate, quam hæc papyrus habet ad aliam ſibi æqualem: ergo pari ratione in diuinis non ſolum erit diſtinctio realis inter relatiua, quæ opponuntur inter ſe, ſed

sed etiam inter disparata, qualia essent Filius, quâ Filius, & Spiritus sanctus, esto Spiritus sanctus à Filio non procederet. Etenim distinguerentur, quia ex natura rei essent rationes formales reales, quantum vna non est alia: quemadmodum similitudo & æqualitas ex eodem capite distinguuntur inter se.

Quintò, processio passiva per intellectum, & per voluntatem repugnant eidem personæ, eò quòd processio per voluntatem supponat processionem per intellectum: ergo eo ipso, quòd Filius procederet à Patre per intellectum nascendo, Spiritus sanctus verò non item, sed spiratus per voluntatem, distinguerentur adinvicem, esto Spiritus sanctus à Filio non procederet. Id quod videtur aperte affirmare Anselmus in libro de processione Spiritus sancti, cap. 4. cum ait: *Habent utriusque à Patre esse Filius & Spiritus sanctus, sed diverso modo, quia alter nascendo, & alter producendo, ut alij sint per hoc ab invicem.* Et paulò inferius: *Nã si per alium non essent plures Filius & Spiritus sanctus, per hoc solam essent diversi.*

Sextò, licet Spiritus sanctus à Filio non procederet, nihilominus Filius, quâ Filius, esset vna persona, eò quòd esset rationalis nature individua substantia: similiter etiam Spiritus sanctus, quâ Spiritus sanctus, esset alia persona, quia similiter esset rationalis nature individua substantia: ergo essent plures personæ, distinguerenturque abinvicem personaliter, atque ad eò realiter.

Partem negantem tuerentur D. Thomas, Caietanus, & Torres hoc loco, D. Bonaventura in 1. dist. 11. quæst. 1. Egidius quæst. 3. & quodlib. 1. quæst. 6. Durandus quæst. 2. Capreolus quæst. 1. Argentinas quæst. 2. Marsilius in 1. quæst. 15. art. 3. Ferrariensis 4. contra gentes cap. 24. cæterique sectatores Divi Thomæ. Potissima autem ratio, cui nititur hæc sententia, est illa nunquam satis soluta, qua Divus Thomas vsus est hoc loco, nõsque disp. 1. proposuimus primo loco. Vis illius hæc est. Personæ divina non distinguuntur nisi relationibus inter se oppositis: in Patre namque sunt duæ relationes, nempe paternitas & spiratio activa, quæ non alia de causa sunt idem realiter inter se, nec constituunt principia inter se distincta, nempe Patrem & spiratorem, nisi quia non opponuntur inter se: quare cum, si Spiritus sanctus à Filio non procederet, non essent in eis nisi filiatio & spiratio passiva, quæ inter se non exercent oppositionem relativam: sanè Spiritus sanctus non plus distingueretur à Filio, quam Pater distinguatur ab spiratore.

Neque satisfacit responsio Scoti, & aliorum, qui Scotum sequuntur, dicentium, quia ab vno & eodem principio possunt multa emanare, ut in rebus creatis est manifestum, non esse necesse, quemadmodum relationes non oppositæ non faciunt distinctionem in principio, ita quoque relationes non oppositæ illis respondentes non efficiere distinctionem in iis, quæ sunt à principio: quare, inquit, licet paternitas & spiratio activa, quæ constituunt principium Filij & Spiritus sancti, non efficiant distinctionem inter Patrem & spiratorem: filiatio tamen & spiratio passiva, quæ constituunt ea, quæ sunt à principio, poterit optimè efficere distinctionem realem inter Filium & Spiritum sanctum.

Non, inquam, satisfacit hæc responsio. Primò, quoniam paternitas & spiratio activa non constituunt principium secundum eandem rationem principij, sed secundum aliam ac aliam: paternitas namque constituit Patrem in esse Patris, qui quatenus Pater, est principium Filij, & non Spiritus sancti: spiratio verò activa constituit spiratorem in

Molina in D. Thom.

A esse spiratoris, qui, quatenus spirator, est principium Spiritus sancti, & non Filij: cum ergo constituant principium secundum aliam ac aliam rationem principij, quæ ex natura rei deberent esse res distinctæ, nisi perfectio, simpli citasque divina id impedirent, præsertim cum ratio vna, nempe Patris, sit ex natura rei quippiam incommunicabile, ratio verò alia, spiratoris scilicet, de facto sit communicabilis: sit, ut reddenda sit ratio, quare Pater & spirator non sint duo principia re ipsa distincta: Filius verò & Spiritus sanctus sint duæ res distinctæ: neque alia fingi potest, nisi quia inter Patrem & spiratorem non est oppositio relativæ: inter Filium verò & Spiritum sanctum est oppositio relativæ, quæ ratio cessaret, si Spiritus sanctus non procederet à Filio.

Secundò, non satisfacit eadem responsio, quoniam paternitas & spiratio activa non sunt principia producendi Filium & Spiritum sanctum, sed sunt ipsæmet productiones activæ significatæ, non per modum actionis: in rebus autem creatis licet multæ productiones passivæ emanare possint ab eodem principio activo, multis tamen productionibus passivis semper correspondent multæ productiones activæ: actio namque & passio in rebus creatis sunt in passio tamquam in subiecto, suntque idem

C re inter se: quare esse nequeunt passiones multæ, quin dentur multæ actiones, quæ cum illis sint idem, eisque correspondent: cum ergo paternitas, & spiratio activa, seu (quod idem est) generatio activa & spiratio activa, sint productiones ipsæ activæ: filiatio verò, seu generatio passiva, & spiratio passiva, sint emanationes passivæ, reddenda est ratio, quare hæc distinguantur re, illa verò minime: præsertim cum sicut hæc sunt relationes in Deo, ita & illa: neque alia reddi potest, nisi quòd filiatio & spiratio passiva constituunt res oppositas adinvicem relativæ: paternitas verò & spiratio activa non item, quæ ratio cessat, si dicamus Spiritum sanctum non procedere à Filio.

Rationem, opinionemque Divi Thomæ confirmat axioma illud Theologorum ab Anselmo, à Concilio Florentino, & ab aliis frequenter usurpatum, *in divinis non est realis distinctio, nisi inter ea, inter quæ cernitur oppositio relativæ.*

Eandem sententiam non parum confirmat, quòd hoc loco pro solutione argumentorum notat Caietanus, nempe cum in divinis sola relatio efficiat realem distinctionem, signum esse, relationem id non habere, nisi ratione propriæ peculiarisque modi distinguendi, qui convenit relationi, quatenus relatio est. In rebus namque creatis duplum, distinguitur quidem à subduplo, quia oppositum ei relativè: à quadruplo verò, quia est ab eo diversum & disparatū. Inter hos autè duos modos distinctionis unius relatiui ab alio hoc est discrimen, quòd secundus communis est relatiuis cum cæteris rebus absolutis creatis: in omnibus quippe illis rationes formales disparatæ ab invicem distinguuntur. Primus verò modus est proprius relatiuis, quatenus relatiua sunt. Quia ergo omnia alia, quæ secundum suas rationes formales in rebus creatis disparata, diversaque sunt, in Deo, propter omnimodam simplicitatem, actualitatem, infinitamque, ac illimitatam perfectionem, uniantur, nec distinguuntur ex natura rei, ut in scientia, intellectu, voluntate, cæterisque attributis est manifestum: quia etiam sola relatio est, quæ in divinis efficit distinctionem, non à quocumque, quia neque ab absolutis, quæ sunt in Deo, est distincta: cum tamen in rebus creatis relatiuum & absolutum ex natura rei distinguantur: neque paternitas

Q q tas

Quinti.

Sexti.

Parti negati.

Responsio Scoti exclusiva.

tas & spiratio actiua distinctæ sunt inter se, distinctionemve inter Patrem & spiratorem efficiunt, quia licet relatiui sint, non tamen opponuntur adiuuicem, consequens profecto est, vt relatio in diuinis solum efficiat distinctionem secundum proprium & peculiare modum distinguendi relationis, quatenus relatio est, ac proinde vt solum inter ea efficiat distinctionem, inter quæ aliquo modo cernitur oppositio relatiua.

Præcipua difficultas circa opinionem Diui Thomæ est, quoniam pacto intelligendum sit axioma illud, cui innititur, *in diuinis solum est inter ea distinctio inter quæ cernitur relatiua oppositio*. Deficere namque videtur in paternitate & spiratione passiua, & rursus in hac & filiatione, inter quas confitenda est distinctio realis, ex intellectuque illius axiomatis pendet solutio argumentorum quæ proposita sunt.

Sola relatiua oppositio efficit in diuinis realem distinctionem, duobus modis exponitur.

Altero ergo duorum modorum exponere possumus axioma illud. Primus est ita, vt relatiua oppositio non solum sit ratio, cur distinguantur secundum rem ea, quæ formaliter sunt opposita, sed etiam ea, quibus relatio opposita aduenit tamquam præsuppositis ordine originis, sitque sensus axiomatis illius. In diuinis solum est realis distinctio inter ea pertinentia ad originem, inter quæ cernitur relatiua oppositio, vel ratione sui, vel ratione relationis adiunctæ, & quasi superuenientis, quæ sit ratio, vt quæ ita ordine originis præsupponuntur, etiam distinguantur. Verbi gratia, paternitas constituit Patrem in esse principij Filij per intellectum, & spiratio actiua constituit spiratorem in esse principij Spiritus sancti per voluntatem: quia ergo emanatio per voluntatem supponit emanationem per intellectum, eò quod velle ex natura rei supponat intelligere, fit, vt nostro intelligendi more cum fundamento in re, prius sit Patrem esse Patrem, quam spiratorem, & vt ratio spiratoris supponat rationem Patris, eique quasi superueniat. Oppositio ergo, quæ cernitur inter spiratorem, quæ spirator est, & Spiritum sanctum, est ratio non solum cur spirator, quæ spirator est, distinguatur ab Spiritu sancto realiter, sed etiam cur ratio Patris (quam ratio spiratoris ordine originis supponit, & cui quasi præexistenti aduenit) distinguatur etiam ab Spiritu sancto. Simili modo in Filio, quia prius est Filium esse, quam ipsum esse spiratorem, eò quod Filius per generationem, quæ ad esse Filij terminatur, à Patre acceperit vt sit spirator, fit, oppositio, quæ est inter spiratorem & Spiritum sanctum, non solum sit ratio distinguendi spiratorem, quæ spirator est, ab Spiritu sancto, sed etiam Filium secundum esse Filij, ita quod nisi ratio Filij & Patris adiunctam haberent modo explicato rationem spiratoris, nulla ratione ab Spiritu sancto secundum rem distinguerentur.

Huius rei habemus exemplum satis accommodatum in rebus creatis. Socrates namque duo includit, naturam videlicet humanam, & principium, quo indiuidatur. Plato similiter totidem includit, distinguunturque Socrates & Plato realiter, non solum quoad gradum, qui est principium indiuiduans, sed etiam quoad naturam humanam, quam includunt: quippe cum ratio ipsa humanitatis existens in vno eorum, distet loco à ratione humanitatis existente in altero: licet autem Socrates & Plato quoad vtrumque gradum distinguantur realiter, solum tamen principium indiuiduans est ratio distinctionis, non solum sibi ipsi, sed etiam gradui naturæ communis, cui adiungitur: Etenim natura humana à principio indiuiduante adiuncto sibi in Socrate, ratione cuius facta est in Socrate indiuiduum per accidens,

A habet vt distinguatur realiter à se ipsa secundum esse quod habet in Platone, propter principium indiuiduans, quod in Platone habet adiunctum: scilicetque principiis indiuiduantibus, vt natura illa non habent, quod sunt multæ, ita nec habent quod distinguantur, aut differant inter se. Sicut ergo in rebus creatis differentia adiuncta est ratio, cur natura communis vniuersa in diuersis indiuiduis distinguatur realiter, cum ramen ex iis, quæ sibi sunt in trinitate, non habeat, quod realiter distinguatur: sic etiam in diuinis oppositio est ratio, non solum quod ea, quæ formaliter sunt opposita, distinguantur realiter inter se, sed etiam quod alia ad originem pertinentia, quæ præsupponuntur, & quibus quasi aduenit relatio opposita, distinguantur etiam realiter ab extremo relationi sic aduenienti opposito, & proinde vt Pater & Filius, quibus relatio spirationis actiuae quasi aduenit, distinguantur ab Spiritu sancto.

Secundo modo axioma illud exponi potest, si dicas, nomine oppositorum non intelligi correlatiua, sed ea inter quæ mediata, vel immediata est ordo originis, eius à quo alius, & qui ab alio. Cum enim nihil magis pugnet, quam idem, vel mediata, vel immediate producere seipsum, eo ipso quod aliquod mediata, vel immediate est ab alio, necessario debet ab eo distingui re, non solum quoad ipsam habitudinem originis, sed etiam quoad omne aliud esse relatiuum, quod præsupponitur in eodem supposito, cuique quasi superuenit talis ordo originis. Quare quia à Patre & à Filio est Spiritus sanctus, ratioque spiratoris in Patre, supponit esse Patrem, & in Filio, esse Filium, efficitur vt Pater & Filius non solum in ratione spiratoris, sed etiam in ratione Patris & Filij distinguantur realiter ab Spiritu sancto, quod non esset, si Spiritus sanctus ab vtroque non procederet. Hanc expositionem innuit Caietanus quæstione 30. articulo 2. ad secundum dubium, differtque à priori, quia iuxta hanc expositionem dicere possumus, paternitatem & filiationem in hoc sensu habere à se, quod distinguantur ab spiratione passiua, quia à se, à suisve rationibus formalibus habent, quod constituant supposita, à quibus est Spiritus sanctus, & ob id, quod distinguantur ab Spiritu sancto: iuxta priorem verò non id habent à propriis rationibus formalibus, sed à ratione formali spirationis actiuae, quam suapte natura habent adiunctam. Dicitur est in hac posteriori expositione, ad distinctionem realem satis esse ordinem originis mediata, vel immediate: quia si per impossibile Spiritus sanctus immediate esset à solo Filio, eo ipso quod Filius est à Patre, Spiritus sanctus esset mediata à Patre, sicut nepos mediata est ab auo, mediante scilicet suo patre qui ab auo fuit productus, atque id esset satis ad distinctionem realem inter Patrem & Spiritum sanctum.

Ad primum ergo argumentum contrarie opinionis posset dici primo, quod Spiritus sanctus tunc distingueretur realiter à Patre, vt probat argumentum: eò quod ab eo esset Filius & à Filio Spiritus sanctus, & præterea nõ distingueretur à Patre, quia inter Patrem & Spiritum sanctum non esset tunc oppositio relatiua, ac proinde argumentum optime probaret implicare contradictionem Spiritum sanctum esse à solo Patre. Legitima tamen argumenti solutio est, si concedamus antecedens, & negemus consequentiam. Ad probationem verò negandum est, esse patrem rationem vtrobique. Etenim si Spiritus sanctus non procederet à Filio, nulla esset inter Filium & Spiritum sanctum oppositio: esto autem non procederet

Aliter dicitur exponi diuinitatem axioma.

Respondeo ad argumentum ad primum.

deret immediatè à Patre, sed immediatè, quatenus procederet à Filio producto à Patre, esset oppositio relatiua inter patrem & Spiritum sanctum, principij mediati ad id, quod mediatè est à tali principio: sicut inter nepotem & auum est oppositio relatiua. Itaque negari tunc non posset in Patre aeterno relatiuè suppositum Patris & Spiritus sancti, per quam, & per aliam, quæ ex parte Spiritus sancti responderet, mutuo se respicerent, opponerenturque relatiuè suppositum Patris & Spiritus sancti: sicut supposita aui & nepotis in humanis mutuo sese respiciunt, relatiuèque opponuntur, quæ oppositio esset fati, vt supposita Patris & Spiritus sancti distinguerentur realiter inter se, iuxta vtriusque expositionem axiomatis supra traditam. Quod si in antecedente argumenti oppositi diceretur, si per impossibile Spiritus sanctus ita esset à solo Filio, vt neque mediatè esset à Patre, tunc negandum esset antecedens, nec probatio illius subiuncta id probat. Præterea manifestam inuoluit contradictionem, Spiritum sanctum esse à Filio, & non esse, saltem mediatè à Patre: cum contradictionem implicet, esse Filium, à quo procedat Spiritus sanctus, & non esse Patrem, à quo immediatè sit Filius, & mediatè Spiritus sanctus. Vnde parum esset curandum, quid ex tali antecedente concluderetur.

A consequentia; neganda est secunda, qua inferitur, non minus distinguendum fore ab Spiritu sancto, quam distinguatur modò. Ratio autem, quare neganda sit, ea est. Quia Spiritus sanctus tunc non esset alius à Filio: sicut enim Filius modò est vnus, esto non distinguatur à spiratore, eò quòd spirator non sit alius à Filio: ita tunc esset vnus, esto non distinguerentur ab Spiritu sancto: eò quòd ea hypothesi data, Spiritus sanctus non esset alius à Filio.

B Ad quartum neganda est minor: est enim relatiua oppositio, ordòque originis inter paternitatem & filiationem ex vna parte, & spirationem passiuam ex alia, ratione spirationis actiue adiuncta ac superuenientis paternitati ac filiationi.

C Ad primam confirmationem, iuxta primam expositionem axiomatis, dicendum est, quemadmodum natura humana in Socrate, & natura humana in Platone, habet quòd distinguatur realiter, à differentia indiuiduante adiuncta, tamquam à forma superueniente, ac proinde in genere causæ formalis, eò modo quo r. lib. Physicorum explicatum est, existentiam materię causari à forma substantiali in genere causæ formalis: ita spirationem actiuam esse, non causam (quia in diuinis non est causa) sed rationem ad modum causæ formalis, quare Filius, qua Filius, distinguatur realiter ab Spiritu sancto. Iuxta secundam verò expositionem dicendum est, Filium, quæ Filius, non ab spiratione actiua, sed à filiatione, habere quòd distinguatur realiter ab Spiritu sancto, quatenus tamen filiatio est talis natura, vt constituat suppositum à quo est Spiritus sanctus, ac proinde vt habeat annexam spirationem actiuam, cuius naturæ non esset filiatio, si Spiritus sanctus à Filio non procederet, & idè facta hypothesi, quòd Spiritus sanctus à Filio non procedat, filiatio non distingueret Filium ab Spiritu sancto.

D Ad secundam confirmationem dicendum est, disparatè esse rationem in diuinis, & in creatis, vt explicatum est. Cætera namque quæ in creatis disparata sunt, in diuinis non distinguuntur propter omnimodam simpliciter, actualitatem, illimitatamque perfectionem diuinam, sed ea tantum distinguuntur in diuinis, inter quæ venitur oppositio in sensu explicato, seclusaque oppositione non esse maior ratio, quare filiatio & spiratio passiuæ distinguerentur inter se, quam paternitas & spiratio actiua, cum, seclusa oppositione, hæc duæ posteriores rationes formales æquè disparatè videantur inter se, ac duæ priores.

E Ad quintum negandum est antecedens, ex hypothesi quòd Spiritus sanctus non procederet à Filio: sicut enim processio actiua per intellectum, & processio actiua per voluntatem non repugnant eidem personæ, esto vna processio supponat aliam: ita processiones passiuæ non repugnant, si neutra persona ita procedens esset ab alia.

F Ad Anselmum, vel dicendum est loqui de distinctione virtute, vel loqui de naturate & processione vt modò sunt, quo pacto est inter eas oppositio in sensu explicato, ex ipsarumque natura est, quòd Spiritus sanctus sit à Filio.

Ad sextum negandum est, ea hypothesi data, futurum vt Spiritus sanctus esset alia persona à Filio. Licet enim vtrique haberet rationem personæ, vt probat argumentum, ac proinde in Filio & Spiritu sancto essent duæ rationes personæ, non tamen essent duæ personæ, neque vnus esset persona distincta ab alio: eò quòd ad pluralitatem personarum non satis sit pluralitas rationum perso-

Ad secundam.

Ad quartum.

Ad primam confirmationem.

Ad secundam confirmationem.

Ad quintum.

Ad sextum.

Ad tertium.

Molina in D. Thom.

na, sed necessaria etiam sit pluralitas substantiarum A
 indiuiduarum, seu incommunicabilium, ac subsi-
 stentiarum, quæ esse nequit sine distinctione reali
 vnius substantiæ ab alia. Itaque sicut in Christo est
 ratio personæ naturæ diuinæ, & ratio personæ natu-
 ræ humanæ (est enim indiuidua substantia naturæ
 diuinæ, & indiuidua substantia naturæ humanæ, li-
 cêt quod Christus indiuidua, id est, incommunica-
 bilis, substantia sit naturæ humanæ, non habeat ex
 propriis naturæ humanæ, sed ex Verbo diuino, quod
 est hic homo à natura singulari humana, quam ha-
 bet vnitam, incommunicabilitatem verò habet ex
 se: non tamen sunt duæ personæ, quia non sunt duæ
 substantiæ indiuiduæ, sed vna tantum propter vni-
 tatem substantiæ: ita Filius & Spiritus sanctus ha-
 berent duas rationes personæ, non tamen essent
 duæ personæ, sed vna tantum. Quo loco aduerte,
 eodem modo teneri aduersarios soluere simile ar-
 gumentum, quod tunc contra eos posset fieri, de
 Patre & spiratore: esset enim tunc spirator quid in-
 communicabile, eò quod soli Patri conueniret, ac
 proinde haberet rationem personæ.

ARTICVLVS III.

Virum Spiritus sanctus procedat à Patre
 per Filium.

Affirmans
 conclusio in
 quo sensu sit
 vera.

ONCLVSIO affirmat, eamque admit-
 tit Concilium Florentinum in literis
 sanctæ vniõis. Ex dictis verò art. præ-
 cedente disputatione 2. patet, in quo
 sensu sit vera, & asseratur à Sanctis. Si enim specte-
 mus Filium quatenus à Patre habet eandem vim
 spiratuum numero, quæ est in Patre, dicendum est
 Spiritum sanctum procedere ab vtroque immediatè,
 & simul etiam quodammodo à Patre per Filium,
 quatenus Filius per virtutem acceptam à Patre spi-
 rat. Itaq; vtrique supposito tribuitur spiratio im-
 mediata, sed supposito Patris, simul etiam quodam-
 modo mediata, quatenus Filio communicauit eam-
 dem virtutem numero, qua vterq; spirat immediatè.

Spiritum
 sanctum esse
 à filio per 1. a-
 gram non sit
 concedendum.

Dubium est, vtrum hæc etiam sit concedenda,
 Spiritus sanctus est à Filio per Patrem? D. Th. hoc loco
 ad vltimum videtur eam negare. Durandus verò in
 1. d. 1. q. 3. & Torres hoc loco censent posse in hoc
 sensu concedi, id est, per virtutem acceptam à Patre:
 quemadmodum concedimus, Praetorem operari per
 regem, id est, per facultatem communicatam à rege.
 Et quidem placet quod dicunt, quamuis propositio
 sine distinctione non sit concedenda.

An sit ad-
 mittendum
 Spiritum san-
 ctum esse prin-
 cipaliter,
 aut proprie à
 patre.

Dubitatur etiam, vtrum concedendum sit, Spiri-
 tum sanctum esse principaliter à Patre, & esse pro-
 prie à Patre? D. Augustinus 1. 5. de Trinit. cap. 17. &
 26. in hoc sensu affirmat Spiritum sanctum esse prin-
 cipaliter à Patre, quod Pater à se habeat, vt produ-
 cat Spiritum sanctum, Filius verò non à se, sed à Pa-
 tre id accepit per generationem. Cum enim cap.
 17. prius dixisset, Spiritum sanctum principaliter pro-
 cedere à Patre, subiunxit: Ideo addidi principaliter,
 quia & de Filio Spiritus sanctus procedere reperit-
 tur: sed hoc quoque illi Pater dedit. Hieronymus
 etiam, aut quicumque alius eius operis est autor,
 tom. 4. in expositione Catholice fidei, Nicenique
 symboli, scribens ad Cyrillum in eodem sensu ait:
 Credisus in Spiritum sanctum, qui de Patre processit
 proprie. Et inferius: Spiritum sanctum verum Deum
 inuenimus in Scriptura, & de Patre proprie esse. Ve-
 rum licet hi Patres in sensu explicato eo modo lo-
 quantur, numquam tamen est concedendum, Spiri-

tum sanctum minus principaliter, aut minus pro-
 prie procedere à Filio, neque id ipsi vquam con-
 cessissent. Non etiam videtur vsurpandus modus il-
 le loquendi, sed pie exponendus.

ARTICVLVS IV.

Virum Pater & Filius sint vnum principium
 Spiritus sancti.

DISPUTATIO I.

ONCLVSIO affirmat. Eam probat D. Pater & Fi-
 lius sunt vnum prin-
 cipium Spiritus
 sancti.

Thom. quia in diuinis omnia sunt vnum
 inter quæ id non impedit relationis op-
 positio: sed Pater & Filius non opponun-
 tur relatiuè in hoc, quod sint principium Spiritus
 sancti: ergo Pater & Filius sunt vnum Spiritus san-
 cti principium.
 Aduerte, conclusionem propositam eo modo,
 esse de fide. Definita namque fuit in Concilio Lug-
 dunensi cap. Fidei. de summa Trinitate & fide Ca-
 tholica lib. 6. vbi sic habetur: Spiritus sanctus eterna-
 liter ex Patre & Filio, non tanquam ex duobus prin-
 cipis, sed tanquam ex vno principio, non duobus spiri-
 tionibus, sed vna spiratione procedit. Et inferius: Dam-
 namus omnes qui temerario ausu presumpserint asse-
 re, quod Spiritus sanctus ex Patre & Filio tanquam ex
 duobus principis, & non tanquam ex vno procedat.
 Et in Concilio Florentino in literis sanctæ vniõis
 his verbis: Spiritus sanctus sum esse subsistens habet
 ex Patre simul & Filio, & ex vtroque aternaliter tan-
 quam ab vno principio, & vnica spiratione procedit.

DISPUTATIO II.

Virum hæc sit propria, Pater & Filius sint vnum
 principium Spiritus sancti.

Diuus Thomas hoc loco refert sententiam quo-
 rumdam, qui dicebant, prædictam proposi-
 tionem non esse propriam. Ducebantur in hæc
 sententiam, quoniam cum nomen, principium Spiri-
 tus sancti, non sit nomen personæ, sed cuiusdam
 proprietatis communis Patri & Filio, dicebant non
 esse nomen substantiuum, sed adiectiuum: vnum
 verò adiectiuum non determinat aliud, sed vtrum-
 que determinat substantiuum: quare cum in hac
 propositione, Pater & filius sint vnum principium
 Spiritus sancti, ponantur duo adiectiua à parte præ-
 dicati, videlicet, vnum, & principium: de Patre verò
 & Filio non sit verum dicere quod sit vnus, propo-
 sitio non erit vera, nisi dixit, vnum, sumatur aduer-
 bialiter, ac sit sensus, Pater & Filius sunt vnum prin-
 cipium Spiritus sancti, id est, vno modo principium:
 quæ locutio est impropria. In eo ergo sensu dicunt
 propositionem vsurpatam esse à Sanctis, & esse ve-
 ram, impropriam tamen.

Hanc sententiam impugnat D. Thomas. Primò,
 quia si propositio illa in eo sensu concederetur, &
 affirmaretur à sanctis Patribus, concederetur etiam
 hæc, Pater est duo principia Filij & Spiritus sancti,
 id est, duobus modis principium, nempe per
 intellectum, & voluntatem, generando, & spiran-
 do: eam tamen non concedunt. Secundo, quia li-
 cêt nomen, Principium, significet proprietatem, si-
 gnificat tamen eam substantiuè, quemadmodum
 nomina, pater, dominus, & cæc. sunt nomina sub-
 stantia. Atque inde sumit rursus argumentum
 ad con-